

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarista

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarista (E 59/2016 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarista (E 59/2016 vp): Sosiaali- ja terveysvaliokuntaan on saapunut jatkokirjelmä EJ 27/2016 vp — E 59/2016 vp mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- EU-erityisasiantuntija Johanna Hulkko, valtioneuvoston kanslia
- EU-erityisasiantuntija Ville Korhonen, valtioneuvoston kanslia
- kansainvälisten asiain johtaja Pasi Korhonen, sosiaali- ja terveysministeriö
- neuvotteleva virkamies Ville Korhonen, sosiaali- ja terveysministeriö
- erityisasiantuntija Anna Järvinen, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
- lainopillinen asiamies Albert Mäkelä, Suomen Yrittäjät ry
- sosiaali- ja terveyspoliittinen asiantuntija Riitta Työläjäarvi, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:

- Akava ry
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry.

Valiokunnan lausunto StVL 1/2017 vp

VALTIONEUVOSTON SELVITYS / JATKOKIRJELMÄ

Ehdotus

Komissio julkaisi tiedonannon sosiaalisesta pilarista 8.3.2016. Tiedonanto käynnisti laajan julkisen kuulemisen, jonka tarkoituksena on koota näkemyksiä ja saada palautetta EU:n toimielimiltä, kansallisilta viranomaisilta ja parlamenteilta, työmarkkinaosapuolilta, sidosryhmiltä, kansalaisyhteiskunnalta, akateemisilta asiantuntijoilta ja kansalaisilta.

Komissio esittää tiedonannossa hahmotelmansa siitä, miten Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin luomisessa olisi edettävä. Komission mukaan EU:n työ- ja sosiaalialan lainsäädäntö edellyttää arviointia ja työmarkkinat ja sosiaalijärjestelmät on uudistettava vastaamaan uusia kehitysuuntia. Pilarille kaavaillaan myös roolia Euroopan talous- ja rahaliiton syventämisessä. Tiedonannossa viitataan viiden puheenjohtajan kertomukseen, jossa korostetaan tarvetta jatkaa lähentymisprosessia kohti kestävämpiä talouden rakenteita ja tehdä näistä prosesseista sitovampi keskipitkällä aikavälillä. Tähän on tarkoitus päästä sopimalla yhteisistä korkeatasoisista normeista, joissa olisi keskityttävä mm. työmarkkinoihin.

Liiteasiakirjassa esitetty alustava luonnos sosiaalisten oikeuksien pilarista yksilöi politiikanaloja, joihin liittyy eri periaatteita. Periaatteissa komissio on ottanut lähtökohdaksi tietyt oikeudet, jotka on jo mainittu EU:n ja muissa asiaan liittyvissä oikeuslähteissä. Kunkin oikeuden kohdalla määritellään yksityiskohtaisesti mahdollisia keinoja oikeuksien toteuttamiseksi. Pilari ei komission mukaan korvaa olemassa olevaa säännöstöä eikä myöskään nykyisiä oikeuksia. Komission mukaan pilariin sisältyvät periaatteet on valittu, koska niillä on sekä taloudellista että yhteiskunnallista merkitystä osallistuvien jäsenvaltioiden tulokunnan kannalta. Pilari toimisi vertailukohdana, jonka pohjalta arvioitaisiin siihen osallistuvien jäsenvaltioiden tuloksia ja edistettäisiin kansallisen tason uudistusprosessia. Pilari suuntaisi näin euroalueen lähentymistä. Samalla pilarin perustaminen tarjoaisi mahdollisuuden tarkastella EU-säännöstöä uudelleen.

Valtioneuvoston kanta

Pilariluonnoksen kahdessakymmenessä periaatteessa painottuu työllistymisen esteiden poistaminen ja työelämän murroksen aiheuttamiin haasteisiin vastaaminen. Tavoitteena on myös köyhyyden ja syrjäytymisen torjunta sekä sosiaalisen osallisuuden edistäminen. Suomi painottaa, että kyse on kaikkia jäsenvaltioita, ei vain euromaita, koskevista sosiaalisista haasteista.

Kaikki pilarin periaatteet liittyvät jollain tavoin EU:n perusoikeuskirjassa taattuihin perusoikeuksiin, jotka jo velvoittavat jäsenmaita. Suomi katsookin, että uusien aloitteiden sijaan tulisi edistää perusoikeuskirjan velvoitteiden toimeenpanoa.

Vaikka pilarin periaatteet ovat pääosin kannatettavia, ei periaatteista tule tehdä sosiaalisen pilarin kautta oikeudellisesti sitovia. Kyse on pikemminkin poliittisen yhteistyön tavoitteista. Tämän mukaisesti periaatteet tulee kirjoittaa vähemmän velvoittavaan muotoon ja niissä tulisi käyttää vakiintunutta terminologiaa.

Valiokunnan lausunto StVL 1/2017 vp

Pilarissa esitettyjen periaatteiden suhde poliittisen tason EU-yhteistyössä jo asetettuihin tavoitteisiin jää epäselväksi. Uusien oikeuksien tai politiikkatavoitteiden asettamisen sijaan tulisi tehostaa eurooppalaista ohjausjaksoa ja jäsenvaltioiden välistä yhteistyötä. Tässä yhteydessä ei myöskään ole tarkoituksenmukaista puuttua voimassa olevien EU-säädösten sisältöön tai tavoitteisiin. Periaatteiden toimeenpano tulee jättää jäsenvaltioille ja olemassa oleviin EU-instrumentteihin, kuten Euroopan sosiaalirahastoon.

Hallitusohjelman mukaisesti Suomi ei pidä perussopimuksen muuttamista ajankohtaisena. Mikäli pilarista tehdään oikeudellisesti sitova asiakirja, tulee EU:n toimivallan riittävyttä eri periaatteiden kohdalla arvioida vielä tarkemmin. Esimerkiksi lakisääteline ja työoikeudellinen eläkevaakuutus ja työttömyysturva ovat kansallisista lähtökohdista ja tarpeista kehittyneitä järjestelmiä, eikä niitä tule yhdenmukaistaa.

Sukupuoli- ja tasa-arvonäkökulmaa voitaisiin vahvistaa ottamalla se läpäisevästi huomioon pilarin eri osa-alueilla. Maahanmuuttajien kotouttamiseen ja integrointiin liittyvät tavoitteet eivät näy periaatteissa.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Valiokunta pitää komission aloitetta sosiaalisten oikeuksien pilarista tervetulleena, vaikka aloite ei sinänsä sisällä uutta EU:n perusoikeuskirjaan nähden. Komission pyrkimys edistää jäsenmaiden sosiaalista lähentymistä on tärkeä, ja tavoite kytkeä talous- ja sosiaalipoliittiset tavoitteet tiiviimmin toisiinsa on valiokunnan näkemyksen mukaan erittäin tarpeellinen. Viime vuosina keskustelu on painottunut keskeisesti makrotaloudellisiin tavoitteisiin. Koska EU:n hyväksyttävyyys on kansalaisten keskuudessa laskenut osin talouskriisistä ja heikosta talouskasvusta seuranneen työttömyyden ja sosiaalisten ongelmien vuoksi, on hyvä nostaa sosiaaliset oikeudet näkyvämmiin poliittisen keskustelun agendalle.

Taloudellisten ja sosiaalisten tavoitteiden tasapainoa on hyvä lisätä paitsi kansalaisten hyvinvoinnin ja sitä kautta myös talouden kasvutekijöiden parantamiseksi myös EU:n legitimitietin vahvistamiseksi. EU:n jäsenvaltioissa sosiaaliset ongelmat ovat merkittäviä; tuloerot jäsenmaiden välillä ja sisällä ovat suuria ja köyhyys on talouskriisin seurauksena kasvanut. EU:n alueella 1/5 väestöstä elää köyhyysrajan alapuolella ja 16 %:lla väestöstä ei ole pääsyä peruspalveluihin tai hyödykkeisiin. Tästä syystä esimerkiksi pilarin tavoitteet sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuudesta, työmarkkinoille osallistumisen yhtäläisistä mahdollisuuksista sekä asuntotarjonnan lisäämisestä ja asunnottomien asuttamisesta ovat tarpeellisia. Valiokunta toteaa, että sosiaalisten tavoitteiden asettaminen voi olla myös väline kansalaisia osallistavan talouskasvun luomiselle ja yhteiskunnallisen vakauden edistämiseksi.

Valiokunta korostaa, että EU:n perusoikeuskirjan sisältämät velvoitteet ovat jäsenmaita sitovia, sen sijaan sosiaalisella pilarilla ei tällaista sitovuutta tule olla. Perusoikeuskirjan toimeenpano jäsenmaissa on kuitenkin tällä hetkellä puutteellista, ja velvoitteet usein unohtuvat käytännön toimituksissa. Valiokunta pitää tärkeänä, että perusoikeuskirjan toimeenpanoa tehostetaan. Ehdotetun pilarin puitteissa voidaan sitovia normeja löyhemmin asettaa politiikkatoimille yhteisiä tavoitteita, joita kohti jäsenmaiden tulee edetä ja jotka otetaan huomioon perusoikeuskirjan toimeenpanossa.

Valiokunnan lausunto StVL 1/2017 vp

Kuten valtioneuvoston kannassa todetaan, pilarissa esitettyjen tavoitteiden asettaminen ei edellytä jäsenmaiden palvelu- tai sosiaaliturvajärjestelmien harmonisointia. Valiokunta pitää tärkeänä, että subsidiariteettiperiaatetta kunnioitetaan eikä jäsenvaltioiden ja EU:n väliseen toimivaltajakoon puututa.

Yhteisesti asetettuihin tavoitteisiin etenemiseksi keskeistä on jäsenmaiden sitoutuminen tavoitteisiin, ja tavoitteisiin etenemisen välineenä voi olla parhaiden käytäntöjen ja tietojen vaihtaminen. Lainsäädäntötoimet voivat tulla kysymykseen vain aloilla, joissa EU:lla on toimivaltaa. Valiokunta toteaa, että pilarin suhdetta jo olemassa oleviin välineisiin eli sopimuksiin, strategioihin ja muuhun ohjaukseen ja koordinaatioon tulee jatkokäsittelyssä selkeyttää. Pilarin tavoitteet on syytä nivoa yhteen muun muassa Agenda 2030 -ohjelman köyhyyden ja syrjäytymisen ehkäisemisen tavoitteiden kanssa ja integroida seuranta myös talouden ohjausjaksoon. Taloudellisten ja sosiaalisten tavoitteiden tasapainon lisäämiseksi EU-tason toimien vaikutusarviointeihin olisi hyvä lisätä työllisyys-, sosiaali- ja hyvinvointi-indikaattoreita ja seurata niiden toteutumista myös päätöksenteossa.

Valiokunta pitää tärkeänä, että pilarissa esitetyt tavoitteet koskevat kaikkia EU:n jäsenmaita eivätkä pelkästään EMU-maita, koska sosiaalisia haasteita on myös rahaliiton ulkopuolisissa jäsenmaissa ja niissäkin on välttämätöntä edistää pilarin sisältämiä sosiaalisia tavoitteita. Valiokunta painottaa valtioneuvoston tavoin, ettei pilarista tule kehittää välinettä, jolla luodaan uusia tulonsiirtomekanismeja jäsenmaiden välille. Esimerkiksi eläke- ja työttömyysturvajärjestelmien tai sosiaalietuuksien yhdenmukaistamista jäsenvaltioiden kesken ei tule vaatia, vaan niitä pitää jatkossakin kehittää kansallisista lähtökohdista käsin. Valiokunta pitää myönteisenä, että komission aloite pitää sisällään sosiaaliturvan riittävyyden ohella sen taloudellisen kestävyuden näkökulman.

Aloite painottuu työelämäkysymyksiin ja sisältää muun muassa tärkeän tavoitteen työllistymisen esteiden poistamisesta. Sosiaalipilari voikin toimia myös strategiana, joka tähtää työllisyyden edistämiseen EU:ssa. Tämä tarkoittaa muun muassa vakaan ja kilpailukykyisen toimintaympäristön luomista yrityksille. Pilarin tulee tukea myös erilaisia työnteon muotoja, ja työmarkkinoiden tulee kannustaa työntekijöitä työurien pidentämiseen ja monivaiheisiin urapolkuihin. Taloudellinen kasvu ja työpaikkojen luominen vaativat kuitenkin tietynlaisia rakenteita jäsenmaissa. Esimerkiksi naisten työssäkäynnin lisääminen ja työmarkkina-aseman parantaminen edellyttävät lasten- ja vanhustenhoitopalveluiden riittävää olemassaoloa. Tällaisten rakenteiden kehittäminen on jäsenmaiden vastuulla, ja niitä tulee vuoropuhelussa kannustaa rakenteiden uudistamiseen.

Valiokunta pitää aloitteen puutteena sitä, että siitä puuttuvat kokonaan maahanmuuttoon ja pakolaisuuteen liittyvät asiat. Maahanmuuttajien kotouttaminen ja integrointi samoin kuin heidän sosiaalisten oikeuksiensa toteutuminen tulee myös huomioida pilaria rakennettaessa.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Sosiaali- ja terveysvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Valiokunnan lausunto StVL 1/2017 vp

Helsingissä 24.2.2017

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tuula Haatainen sd
varapuheenjohtaja Hannakaisa Heikkinen kesk
jäsen Outi Alanko-Kahiluoto vihr
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Arja Juvonen ps
jäsen Niilo Keränen kesk
jäsen Anneli Kiljunen sd
jäsen Anne Louhelainen ps
jäsen Aino-Kaisa Pekonen vas
jäsen Pekka Puska kesk
jäsen Sari Raassina kok
jäsen Veronica Rehn-Kivi r
jäsen Vesa-Matti Saarakkala ps
jäsen Annika Saarikko kesk
jäsen Sari Sarkomaa kok
jäsen Martti Talja kesk
varajäsen Sari Tanus kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Eila Mäkipää